

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU TĪKLA OPTIMIZĀCIJAS PROGRAMMAS REALIZĀCIJAS PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Vocational Education Network Optimization Program Implementation Problems and Solutions

Inga Šina

Ekonomikas un Kultūras augstskola, Latvija

E-pasts: inga.shina@eka.edu.lv,

Latvijas Darba devēju Konfederācija, Latvija

E-pasts: inga@lddk.lv

Abstract. *The aim of the paper is to analyze two-year results of the optimization programs of vocational school network and vocational education balancing solutions in the European Social Fund project "Improvement of national qualification system, vocational education contents and co-operation among the bodies involved in vocational education." The topic is of particular importance as the prestige of vocational education is low, the school network optimization yielded no results and vocational training does not deliver the qualities and education demanded by the job market. Innovation of the article - there have not been evaluation of network optimization results. Methodology applied: monographic, study of related documents, survey, interviews. The author concludes that there is a lack of a differentiated vocational education network, which is appropriate to the demographic trends; and the funds have not been allocated properly. It is offered to create integrated schools, which would be implementing basic education, vocational programs, adult education and lifelong learning.*

Keywords: *board of experts, education management, industry survey, optimization, vocational education.*

Ievads

Introduction

Pārmaiņas sabiedriskajā dzīvē, tautsaimniecības nozaru attīstības izmaiņas un nodarbinātības pēdējos gados ir dod iespēju pārbaudīt vadības teorijas atbilstību mūsdienu dzīves ritmam. Izglītība un izglītots cilvēks kļūst par sabiedrības attīstības un labklājības priekšnoteikumu (Pārmaiņu vadība, 2008). 21.gadsimtā ir vajadzīgi speciālisti un darbinieki, kas ne tikai ir apguvuši teorētiskās un praktiskās zināšanas, bet prot patstāvīgi domāt, pieņemt lēmumus un rīkoties radoši. Izglītības vadības sistēma ir nepārtraukti jāpilnveido un viens no pilnveides un uzlabošanas punktiem ir profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācija. Latvijā ir izstrādāta un pašlaik tiek ieviesta Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas programma 2010.-2015.gadam (IZMKops_221209_TA4628; izglītības iestāžu tīkla optimizācijas programma 2010.-2015.gadam) (<http://www.likumi.lv/doc.php?id=203373&from=off>). Pamatnostādņu mērķis ir nodrošināt turpmāku profesionālās izglītības strukturālo reformu īstenošanu, optimizējot profesionālās izglītības iestāžu skaitu un izvietojumu reģionos, kā arī veicot to diferenciaciju, izveidot

modernu, mūsdienu prasībām atbilstošu profesionālās izglītības materiāli tehnisko nodrošinājumu, sekmēt visu veidu resursu efektīvāku izmantošanu, paaugstinot profesionālās izglītības kvalitāti un pieejamību. Lai nodrošinātu profesionālās izglītības pieejamību reģionos un veidotu skolas, kurās tiks realizētas gan vispārīzglītojošās, gan profesionālās programmas, gan arī pieaugušo izglītības programmas un mūžizglītības programmas, ir nepieciešams finansējums. Viens no lielākajiem finanšu avotiem, kas nodrošina Latvijai finansiālu atbalstu profesionāli tehnisko skolu renovācijai un modernizācijai ir Eiropas Fondu – Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF) un Kohēzijas fonds (KF). 2007.-2013.gadā no ES fondiem finansējums ir plānots kā atbalsts vispārējai, profesionālajai, augstākajai, kā arī mūžizglītībai, uzsverot izglītības attīstību visā dzīves garumā saskaņā ar darba tirgus prasībām (<http://www.esfondi.lv/page.php?id=633>). Literatūrā ir atrodams Izglītības vadības speciālistu viedoklis „par skolu, kas māca” (Garotne, 2004; Ulmane, 2007). Par to, ka skolas galvenais uzdevums ir mācīt, liecina arī skolas gatavība iesaistīties jauninājumu jomā. Taču, lai iestāde spētu mācīt, ir nepieciešams t.sk. labs skolu ēku fiziskais stāvoklis, kabinetu aprīkojums, materiāli tehniskā bāze. ES fondu piešķiršana profesionālās izglītības skolām ir ļāvusi renovēt, remontēt un modernizēt skolas, kas, savukārt, paaugstina skolu beidzēju konkurētspēju darba tirgū. Tai pat laikā liels finansējuma apjoms ir radījis riskus – nepareiza finansējuma izmantošana, kāda noteikta reģiona vai skolas izcelšana, korupcija. Finansējuma izlietošanai pastāv kontrole valsts līmenī, tomēr pētījums parāda, ka kontroles mehānisms strādā tikai daļēji. „Izglītības sistēma ietekmē valsts nākotni. Tāpēc Latvijas attīstības scenārijam jābūt kontekstā ar pašreizējo izglītības sistēmu un tās nākotni.” (Eglītis, 2007). Dotā raksta ierobežojums - raksts neskar profesionālās izglītības saturu un kvalitātes jautājumus, uzņēmumu sadarbību ar Profesionālās izglītības (PI) skolu audzēkņiem un prakšu vietu nodrošināšanu. Autore pēta divu gadu laikā (2010. – 2011.gads) paveikto kopš Izglītības Ministrija ir publiskojuši Profesionālās izglītības optimizācijas pamatnostādnes un paveikto nozaru vajadzību un Profesionālās izglītības iespēju sabalansētību Eiropas Sociālā fonda projektā "Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana" (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/?tl_id=12561&tls_id=532).

Audzēkņu skaits PI skolās un audzēkņu skaita izmaiņu prognozes

Līdz ar iestāšanos ES, Latvijai radās iespēja izmantot ES fondus. 2007.-2013.gadā no ES fondiem finansējums tika iedalīts vispārējai, profesionālajai, augstākajai, kā arī mūžizglītībai. Šis finansējums ļāva uzsākt PI iestāžu tīkla optimizāciju „Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas programma 2010.-2015.gadam” ietvaros. Formulējot PI iestāžu tīkla optimizācijas programmas pamatnostādnes, tika ņemti vērā šādi faktori:

1. Demogrāfiskā situācija valstī,
2. Esošais un paredzamais audzēkņu skaits skolās,
3. Skolu kapacitāte un esošais un paredzamais piepildījums,

4. Visu skolu tehniskā apsekošana,
5. Esošo skolu platību racionālā izmantošana.

Izglītības Ministrija, uzsākot skolu optimizāciju, apsekoja skolu tehniskos stāvokļus, veica t.sk. energoauditi. Īpaši detalizēti tika apsekotas skolas, kuras jau pašlaik nav piepildītas un kuru audzēkņu skaits strauji sarūk.

1.tabula

**Audzēkņu skaita dinamika (ik pa 5 gadiem) pirmajās klasēs un PI skolās
1998/99 – 2013/14 (plāns) gados**

Mācību gads	Skolēnu skaits 1.-4.klasē, tūkst.	Audzēkņu skaits PI skolās, tūkst.	% no skolēnu skaita
1998/1999 m.g.	141,3	46,2	33
2003/2004 m.g.	92,4	46,8	50
2008/2009 m.g.	75,9	38,8	51
2013/2014 m.g. (plāns)	85,1	23,7	28

Avots: autores kalkulācija (<http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-aktualitatem-izglitibas-statistika-20102011-macibu-gada-31940.htm>;
<http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/izglitiba-galvenie-raditaji-30273.html>).

Arī Centrālās statistikas pārvaldes prognozes rāda, ka 2015.gadā Latvijā vecuma grupā no 15 līdz 19 gadiem būs tikai 93,7 tūkst. Iedzīvotāju (<http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/izglitiba-galvenie-raditaji-30273.html>). Salīdzinājumam 2009.gadā iedzīvotāju bija 156,0 tūkst. Negatīvais samazinājums ir apmēram 40 %. Zinot šos skaitļus, jāreķina skolu noslogojums, ēku daudzums un kapacitāte. Statistika rāda, ka demogrāfiskā tendence Latvijā ir izteikti negatīva, tai pat laikā tautsaimniecībai ir nepieciešami kvalificēti darbinieki. Pat krīzes gados (2009.-2011.g.) Latvijā bija nozares, kur trūka strādājošo tieši ar profesionāli tehnisko skolu izglītību. Piem., farmācijas, metālapstrādes un mašīnbūves nozarēs (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/jaunumi/?text_id=13375). Negatīvā demogrāfija vairāk skar reģionus. Acīmredzams, ka līdz 2015.gadam reģionos profesinālās izglītības audzēkņu skaits saruks. Līdz ar to, ir jāveidot skolas, kurās tiks realizētas gan vispārīzglītojošās, gan profesionālās programmas, gan arī pieaugušo izglītības programmas un mūžizglītības programmas (Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.–2013. Gadam, 2007). Lai nodrošinātu PI pieejamību reģionos, ir nepieciešami finansēšanas mehānismi, kas motivētu pašvaldības pārņemt pustukšās skolas reģionos un veidot integrētas izglītības iestādes. Pašvaldībām ir nepieciešama sapratne par to, ka pustukšās skolas reģionos ir jāsavieno kopā, veidojot integrētas izglītības iestādes. Vairākas pašvaldības bija iesākušas šo darbu, taču esošajā strukturfondu periodā darbus nepabeidza, kas radīja haosu un neskaidrības gan audzēkņiem, gan pedagogiem, gan pašām pašvaldībām. Domātais ietaupījums sasniegts netika. Laika periodā 2004.-2007.gads ERAF investīcijas PI Latvijā sasniedza 3 milj Ls, plānotais finansējums 2008. – 2013.gadam ir 65.7 milj Ls. Taču esošā nauda ir iztēta vai jau sadalīta. Šobrīd

nepieciešamais papildus ERAF finansējums skolu renovācijai un aprīkojumam ir atlikts uz nākamo plānošanas periodu t.i pēc 4 gadiem.

Analizējot augšminēto, Autore secina, ka PI reforma var tikt veiksmīga realizēta tikai ar nosacījumu, ka būs pieejams nākamais ES finansējums, mācību iestāžu tīkls tiks modelēts, ievērtējot mācību bāzi, audzēkņu skaitu, apmācību kvalitāti, devumu nozares attīstības un skolas atpazīstamību, kā arī ja notiks resursu lietderīga izmantošana. Ar to saprotot gan konsekventi īstenotas strukturālās reformas – skolu tīkla optimizāciju atbilstoši audzēkņu skaitam, gan skolu pieejamības jautājuma atrisināšanu reģionos, gan motivējošo mehānismu atrašana pašvaldībām, lai tiktu veidotas integrētas izglītības iestādes.

PI skolu ēku kā nekustāmā īpašuma izmantošanas optimizācija

Runājot par skolu ēkām kā nekustāmo īpašumu skolu tīka optimizācija nav devusi rezultātu jeb ietaupījumu, aizvien Izglītības Ministrija uztur tai nevajadzīgus nekustamos īpašumus, uz doto nevarot tos pārdot. Tādu īpašumu ir daudz –Rīgā, Rīgas rajonā, Daugavpilī u.c. Jāpiemin arī skolu energoefektivitātes problēmas un esošo līdzekļu daudzums skolu renovācijām. Pašreizējās problēmas ir:

1. skolu skaita reģionālo kvotu rezultātā, katrai atsevišķajai skolai finansējums ir nepietiekams, lai pilnībā renovētu visu skolu;
2. pilnībā nepabeidzot skolu renovāciju un neatbrīvojot skolu apvienošanas rezultātā atbrīvotās ēkas, netiks sasniegti reorganizācijas mērķi un līdz ar to skolu tīkla optimizācija nedos plānoto finansējuma ietaupījumu;
3. gadījumā, ja netiek pabeigta ēku iekšējā renovācija, arī energo ietaupījumu nebūs vai tie būs maznozīmīgi.

PI iestāžu tīkla optimizācijas programmu 2010.-2015.gadam, kā arī dažādas reformas profesionāli tehniskajā izglītībā izstrādāja un realizēja Izglītības Ministrija viena pati. Tāpēc pārsvarā tās nedeva vēlamu rezultātu, jo netika ņemtas vērā darba devēju prasības un vajadzības. Tomēr, Autorei atzīmē, ka neskatoties uz grūtībām un problēmām, PI reformā uz doto brīdi (2011.g.decembris) vairāki būtiski priekšdarbi ir paveikti:

- kopš reorganizācijas sākuma, 2009.g. bija 69 skolas, 2011.g. skolu skaits ir samazinājies līdz 40
- kopumā kopš reorganizācijas uzsākšanas ir atbrīvotas 89 ēkas ar kopējo platību 107800m²
- atbrīvotas 63 ēkas ar kopējo platību 85000m²
- esošajām skolām mācību procesam nevajadzīgās ēkas ir atbrīvotas, nodotas pašvaldībām u.tml.
- ēku skaits ir samazinājies par 13%, bet ēku kopējā platība ir samazinājusies par 11%.
- līdz reformas beigām ir paredzēts samazināt kopējo ēku skaitu vismaz par 55%, bet ēku kopējo platību vismaz par 42%. (http://www.viaa.gov.lv/files/free/62/12562/viaa_zinas_web_2.pdf).

Šie priekšdarbi ir saistīti ar skolu fiziskām izmaiņām, nevis programmu un to satura pielāgošanu Latvijas tautsaimniecības vajadzībām.

ES projekts "Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana" – iespēja tuvināt profesionālās izglītības atbilstību nozaru nepieciešamībām

Lai atrisinātu jautājumu par skolu beidzēju nepieciešamību darba tirgum un viņu zināšanu atbilstību nozares uzņēmumu vajadzībām, PI prestiža celšanu, turpmāk, saskaņojot šo darbību ar Izglītības Ministriju, lēmumus gan par optimizāciju nepieciešmību, gan reformu nepieciešmību lems sociālā partnerībā iesaistītās trīs puses – valsts, darba devēji un darba ņēmēji. Pirmais solis trīspusējai sadarbībai ir uzsākts. Lai sabalansētu nozaru vajadzības un profesionāli tehnisko skolu skaitu, audzēkņu skaitu, nepieciešmās profesijas, izglītības saturu un kvalitāti, Latvija ir iesaistījusies Eiropas Sociālā fonda darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" papildinājuma 1.2.1.1.1. apakšaktivitātes projektā "Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana" (Vienošanās: Nr.2010/0274/1DP/1.2.1.1.1./10/IPIA/VIAA/001). Projekta ilgums ir no 2010.gada decembra līdz 2013.gada decembrim[4]. Projekta finansējums ir 2 550 000 LVL, kas sastāda 100% no projekta kopējām attiecināmām izmaksām. Projektu īsteno Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) sadarbībā ar:

- Latvijas Darba devēju konfederāciju (LDDK)
- Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību (LBAS)
- Valsts izglītības satura centru (VISC)
- Izglītības kvalitātes valsts dienestu (IKVD)

Tādējādi projekta ietvaros ir izvietots trīspusējs dialogs starp valsts, darba devējiem un darba ņēmējiem. Projekta sākumā tika apstiprinātas 12 nozares, kurām nepieciešama izpēte. Tās ir:

- Pārtikas rūpniecība, lauksaimniecība
- Kokrūpniecība (mežsaimniecība, kokapstrāde)
- Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarozares
- Metālapstrāde, mašīnbūve, mašīnzinības
- Tūrisms, skaistumkopšana
- Būvniecība
- Enerģētika
- Tekstilizstrādājumu, apģērbu, ādas un ādas izstrādājumu ražošana
- Elektronisko un optisko iekārtu ražošanas, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
- Transports un loģistika
- Poligrāfija un izdevējdarbība, papīra un papīra izstrādājumu ražošana, datorsistēmas

- Uzņēmējdarbība, finanses, grāmatvedība, administrēšana (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, komerczinības) (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/?tl_id=12561&tls_id=532).

Projekta mērķis ir izveidot pastāvīgi strādājošu, kvalitatīvu un nozaru attīstības vajadzībām atbilstošu profesionālās izglītības satura nodrošināšanas sistēmu. Projekta ilgtermiņa mērķis ir iedibināt leģitīmu, pastāvīgi strādājošu nozaru un izglītības sadarbības modeli, kurā nozaru viedoklim ir likumīgas pārstāvības tiesības un atbildība par to.

VIAA direktore Dita Traidās uzskata „*Bez šobrīd nozarēs aktuālo profesionālo kvalifikāciju un specializāciju precīzas struktūras un tieši tai atbilstoša izglītības programmu piedāvājuma profesionālā izglītība nekad neizpildīs savu galveno misiju – kļūt par atbalstu nozaru un uzņēmumu konkurētspējai un attīstībai. Izveidojot nozaru ekspertu padomes, veicot detalizētu nozaru izpēti un nosakot visās tautsaimniecības nozarēs nepieciešamās profesionālās kvalifikācijas, kopā ar projektā iesaistītajiem sadarbības partneriem tuvāko trīs gadu laikā plānojam iedibināt patstāvīgi strādājošu, Eiropas valstu praksei atbilstošu profesionālās izglītības sistēmas kvalitātes mehānismu.*” (<http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/>).

Projekta uzdevumi 2011.gadam tika noteikti šādi:

1. Partnerībā ar LBAS, VISC, IKVD un VIAA:

- Sākt veidot Nozaru ekspertu padomes, lai nodrošinātu profesionālās izglītības iesaistīto institūciju, darba devēju un darba ņēmēju savstarpējo sadarbību;
- Veikt nozaru izpēti, noteikt darba tirgus prasības;

2. Nosakot pamatprofesijas, saistītās profesijas un specializācijas:

- Sākt izstrādāt nozares kvalifikācijas struktūru, atbilstoši Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras 8 līmeņiem;
- Sākt izstrādāt vai pilnveidot profesiju standartus;

3. Pārstrukturēt profesionālās izglītības un tālākizglītības programmas, pielietojot moduļu pieeju;

4. Pilnveidot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu saturu un norisi;

5. Piedalīties e-datu bāzes izstrādes procesā. (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/?tl_id=12561&tls_id=532).

Nozaru ekspertu padomju loma PI iestāžu optimizācijas problēmu risinājumā

Kā galvenā ekspertu institūcija pirms dažādu ar izglītību saistītu jautājumu virzīšanas lēmumu pieņemšanai valsts līmenī tiek plānota Nozaru ekspertu padome (NEP), kurā tiek apvienoti visu triju iesaistīto pušu eksperti (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/jaunumi/?text_id=13375). Uz 2011.gada beigām ir izveidoti un darbu uzsākuši NEPs visās pētāmajās nozarēs. Labklājības un ekonomikas ministri redz potenciālu nozaru ekspertu padomju (NEP) ilgtermiņa partnerībā ar izglītību, uzskatot, ka šādam modelim jāstrādā ne tikai formālajā izglītībā, bet arī pieaugušo tālākizglītībā kā vienotam izglītības un apmācību kvalitātes un kvalifikāciju atzīšanas mērinstrumentam, secināts Valsts izglītības

attīstības aģentūras (VIAA) rīkotajā konferencē „Nozaru un darba devēju loma profesionālās izglītības attīstībā”. Lai uzsāktu sabalansēt nozaru vajadzības un profesionāli tehnisko skolu iespējas, vispirms ir skaidri jāsaprot nozares patreizējais stāvoklis un attīstības iespējas, kā arī jānosaka nepieciešamās profesijas patreiz un ilgtermiņā. Autore apskata vienu no 2011.gadam noteiktajiem uzdevumiem - „Veikt nozaru izpēti, noteikt darba tirgus prasības”, aprakstot nozares izpētes procesu un tā vēlamos rezultātus. Projekta vadība, nosakot nozares izpētes mērķi, izvirzīja šādus kritērijus - objektīvas informācijas ieguve par nozari, kvalitatīvas un aktuālas informācijas ieguve profesionālās izglītības veicināšanai atbilstoši darba tirgus prasībām. Jau 2005.-2007.gadā, kad tika uzsākta un galvenokārt finansu trūkuma dēļ neturpināta līdzīga satura projekta darbs, tika izstrādāta nozares izpētes vispārīgā un elastīgi piemērojama jebkuras nozares izpētei metodika. Metodika ietver materiālus (piem., anketa), ko var pielāgot konkrētās situācijas gadījumā. Veicot nozares izpēti 2011.gadā, metodika, protams, tika atjaunināta un papildināta. Iepirkumu rezultātā uz dažādu nozaru izpēti uzvarēja divas neatkarīgas kompānijas. Paredzēts, ka nozares izpētes rezultātus lietos gan nozaru asociācijas, gan uzņēmumi, gan izglītības iestādes, gan citas institūcijas, kā arī tā kalpos par pārstrādātā PI satura un kvalitātes jautājumu bāzi.

Nozares izpētes soļi:

- Pētāmās nozares robežu noteikšana – var noteikt pēc izmantotajām izejvielām, saražotā produkta vai pakalpojuma, dominējošās profesijas vai NACE koda. Tiek noteiktas arī dažādu uzņēmumu pārstāvniecības attiecība (lielums, produkts, atrašanās vieta).
- Pieejamās informācijas ieguve, apkopošana un analīze – visas ar nozari saistītās publiski pieejamās informācijas analīze
- Trūkstošās informācijas apzināšana - svarīgi noteikt, kāda papildu informācija nepieciešama, lai izveidotu nozares aprakstu un nozaru profesionālo kvalifikāciju struktūru
- Tālākā pētījuma kvantitatīvās un kvalitatīvās metodes izvēle, atbilstoši nepieciešamajai informācijai
- Datu apkopošana un analīze (http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/?tl_id=12561&tls_id=532).

Analizējot datus ir jāņem vērā pētījuma metodes uzliktie ierobežojumi, un jāsniedz vispusīga datu interpretācija. Analizējot un strukturējot informāciju, tiek veids nozares apraksts un nozares profesionālo kvalifikāciju struktūra.

Nozares izpētes rezultāts ir-

1) nozares apraksta struktūra, kas ietver sevī:

- pētāmās nozares robežas
- nozares attīstības tendences ES valstīs un Latvijā
- nozares salīdzinājums un attīstības tendences ar citām Eiropas valstīm
- nozares darba spēka raksturojums un prognozes
- profesionālās izglītības situācijas raksturojumu
- ārējo faktoru ietekmi

2) nozares profesionālo kvalifikāciju struktūra, kas iever sevī nozares profesiju vispārējo raksturojumu

- Profesijas nosaukums un iespējamās variācijas nosaukumam
- Profesijas kods
- Profesionālās kvalifikācijas līmenis/Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (EKI)
- Profesijas būtības formulējums/apraksts
- Raksturojošie darba pienākumi un uzdevumi
- Profesionālās prasmes
- Darbā pielietojamie instrumenti un/vai aprīkojums
- Saistītās profesijas

Konferencē „Nozaru un darba devēju loma profesionālās izglītības attīstībā”. Kas notika 2012.g.janvārī, Ernst & Young Baltic pārstāvji prezentēja pirmo piecu nozaru – Ķīmiskās rūpniecības nozare un tās saskarnozares, Tekstilizstrādājumu, apģērba, ādas un ādas izstrādājumu ražošanas nozare, Enerģētikas nozare, Tūrisma nozare, Skaistumkopšanas nozare - izpētes procesu un pirmos rezultātus. Visās nozarēs pētnieki atklāja šādus līdzīgus faktus:

- Profesionālo izglītības iestāžu absolvējušo speciālistu kvalitatīva neatbilstība darba tirgus prasībām, piemēram, tekstilizstrādājumu ražošanas nozarē strādājošo profesionālās zināšanas, ko devusi izglītības iestāde, saskaņā ar darba devēju aptaujas rezultātiem 45% gadījumu tiek vērtētas vidējā vai zemā līmenī.
- Darba devēji kopumā augstāk vērtē jauno speciālistu teorētiskās zināšanas nevis praktiskās profesionālās prasmes. Tāpat darba devēji zemu novērtē profesionālo izglītības iestāžu absolventu zināšanas par nozares darbību kopumā.
- Neskatoties uz to, ka ir apstiprināti neskaitāmi profesiju standarti, gandrīz ikvienā aplūkotajā nozarē ir pamatprofesijas, kurām nav izstrādātu un apstiprinātu profesijas standartu.
- Saskaņā ar izglītības iestāžu vērtējumu viens no būtiskākajiem ierobežojumiem profesionālajai izglītībai ir pārāk novecojusi un neatbilstoša materiāli tehniskā bāze, ko izglītības iestādes, kas realizē programmas, piemēram, enerģētikas nozarē atzīmē kā būtisku problēmu 71,4% gadījumu. Ļoti augsta ietekme kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai ir arī kvalificētu pedagogu pieejamībai, kas kā būtisks faktors izglītības iestāžu vērtējumā tiek norādīts 42,9% gadījumu.[Autores informācija no darba projektā]

Uz 2012.gada 1.cet. NEPos norit darbs pie nozares pētījuma analīzes un PI skolu izvērtēšanas no darba devēju puses. Ir piesaistīti neatkarīgi eksperti visās nozarēs. PI skolu izvērtēšana ir pirmais reāli kopīgais darbs starp LDDK, LBAS un Izglītības Ministriju, kura rezultāti tiks ņemti vērā, plānojot jaunpiešķiramo ES fondu izlietojumu. Kā jau iepriekš tika minēts, lai nodrošinātu profesionālās izglītības pieejamību, ir jāoptimizē skolu tīkls, jāpiedāvā nozaru un pašvaldību vajadzībām atbilstošs profesionālās izglītības risinājums reģionos, jānodod profesionālās skolas pašvaldībām integrētu izglītības iestāžu izveidei, jāievieš ilgtermiņa stratēģiskā plānošana un investīciju racionāla izmantošana. Tieši ilgtermiņa plānošanai, kas ir katras nozares uzņēmumu pastāvēšanas un attīstības

pamats, nozaru izpētes dati būs visnoderīgāki. Autoresprāt, neskatoties uz pozitīvajiem faktoriem - uzsākto izvēlēto nozaru izpēti, kvalificētu ekspertu iesaisti PI tīkla optimizēšanas programmā, trīspusējās partnerības izveidi nozares un izglītības jautājumu sabalansēšanai, ir pamatotas bažas par profesionāli tehnisko skolu optimizācijas rezultātu sasniegšanu paredzētajā laikā un skolu beidzēju sagatavošanu darba tirgum nepieciešamā skaitā un kvalifikācijā.

Secinājumi

Conclusions

1. Latvijā ir izstrādāta un pašlaik tiek ieviesta ieviesta Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas programma 2010.-2015.gadam. Optimizācijas pamatnostādņu vajadzību diktēja demogrāfiskā situācija valstī, pārlieku liels PI skolu skaits, PI audzēkņu skaita nesabalansētība ar tautsaimniecības nozaru vajadzībām.
2. Latvijā nav izveidots diferencēts, demogrāfiskām tendencēm atbilstošs PI tīkls. PI iestāžu tīkla ēkām ir jābūt reģionu audzēkņiem pieejamām, racionāli izmantotām un ar labu tehnisku aprīkojumu.
3. Pašlaik nav caurspīdīgi un skaidri saprotami programmas finansēšanas avoti un to sadalījums. Divu gadu laikā optimizācija galvenokārt skar ēku fizisko izmantošanu.
4. Skolu skaits ir samazināts, taču ēkas stāv tukšas. Tās pieder Izglītības Ministrijai, kurai nav izdevies tās pārdot, tādējādi zaudējumi turpinās.
5. Bez ES fondu finansējuma PI tīkla optimizācija notikt nevar. Valsts līmenī konstatēts, ka līdzekļu izmantošana nav bijusi pārdomāta. Sekoja rīcība – Izglītības Ministrija kopš 27.12.2012. apturējusi ES projektu īstenošanu (Nav pētīts – noteikts Autores ierobežojums laikā).
6. Negatīvās demogrāfiskās tendences vairāk skar reģionus. Acīmredzot, šī tendence turpināsies un līdz 2015.gadam reģionos PI skolu audzēkņu skaits saruks līdz pat 40 %. Tātad viena no iespējām ir veidot integrētās skolas, kur tiks realizētas gan vispārīzglītojošās, gan profesionālās programmas, gan pieaugušo izglītība un mūžizglītība.
7. Neviena institūcija nenodarbojas ar PI izglītības un skolu prestiža atjaunošanas jautājumiem.

Priekšlikumi:

1. PI optimizācijas procesā uzsvars jāliek uz sadarbību starp valsts iestādēm, pašvaldībām un nozarēm, lai nodrošinātu nepieciešamo profesiju ieguvušo audzēkņu atbilstošo skaitu un nodrošinātu audzēkņiem darba vietas.
2. PI optimizācijas procesā ir jāveido integrētās skolas, tādējādi lietderīgi izmantojot līdzekļus.
3. PI skolu skaits ir jāsamazina attiecīgi demogrāfisko rādītāju plānam un reģionu plānotajai attīstībai.
4. Aktīvi izmantot Eiropas Sociālā fonda projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes

paaugstināšana” nozares izpētes rezultātus un laicīgi risināt jautājumus par kvalificētu darbaspēku.

5. Jāveic PI pieprasījuma un piedāvājuma analīze ilgtermiņā, koriģējot to ik pa 3 gadiem.
6. Modelējot PI tīklu, ievērtēt un izvērtēt pieejamo ES finansējumu, mācību bāzi, audzēkņu skaitu, apmācību kvalitāti, devumu nozares attīstības un skolas atpazīstamību.
7. Investēt ES fondu naudu tikai pēc jaunizstrādātā un apstiprinātā PI skolu tīkla reorganizācijas plāna.

Summary

Latvian has been developed and is currently being established education network optimization program for 2010 to 2015 (IZMKops_221209_TA4628; education network optimization program for 2010 to 2015). The intention of the program is to provide further structural reforms in vocational education system, streamlining vocational education facilities and the location of the regions, as well as through their differentiation to create a modern, advanced, material and technical supported vocational system, to encourage of using all types of resources more efficiently, improving quality of vocational education and availability. The aim of the paper is to analyze two-year results of the optimization programs of vocational school network and vocational education balancing solutions in the European Social Fund project " Improvement of national qualification system, vocational education contents and co-operation among the bodies involved in vocational education." The topic is of particular importance as the prestige of vocational education is low, the school network optimization yielded no results and vocational training does not deliver the qualities and education demanded by the job market. Innovation of the article - there have not been evaluation of network optimization results. Methodology applied: monographic, study of related documents, survey, interviews. The author concludes that there is a lack of a differentiated vocational education network, which is appropriate to the demographic trends; and the funds have not been allocated properly. It is offered to create integrated schools, which would be implementing basic education, vocational programs, adult education and lifelong learning.

Keywords: board of experts, industry survey, optimization, vocational education.

Literatūra Bibliography

1. Centrālā Statistikas Pārvalde (tiešsaite) <http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-aktualitatem-izglitibas-statistika-20102011-macibu-gada-31940.html>. Skatīts 12.12.11.
2. Centrālā Statistikas Pārvalde (tiešsaite) <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/izglitiba-galvenie-raditaji-30273.html>. Skatīts 12.12.11.
3. ES fondu finansēšana. Finansējuma sadalījums pa nozarēm (2009) (tiešsaite) <http://www.esfondi.lv/page.php?id=633> Skatīts 12.12.11.
4. Eiropas Sociālā fonda projektu „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” (tiešsaite)

- http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/?tl_id=12561&tls_id=532. Skatīts 12.12.11.
5. Eglītis, J. (2007) Izglītība zināšanu ekonomikai. Izglītība zināšanu sabiedrības attīstībai Latvijā, *Zinātniski pētnieciskie raksti 2*, Rīga: Zinātne, 142.–162. lpp.
 6. Gratone, L. (2004). *Cilvēkresursu stratēģija*. Rīga: Jumava, 284 lpp.
 7. Ministri: nozaru ekspertu padomēm ir potenciāls (tiešsaite) http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/jaunumi/?text_id=13375. Skatīts 12.12.11.
 8. Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.–2013. gadam (2007) (tiešsaite) http://www.muzizglitiba.lv/view_52587.html. Skatīts 12.12.11.
 9. Pārmaiņu vadība (2008). Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 160 lpp.
 10. Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas programma 2010.-2015.gadam (tiešsaite) <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203373&from=off> . Skatīts 12.12.11.
 11. Ulmane, I. (2007). Projektu sagatavošana inovācijām izglītības iestādē , *Skolotājs* 4 (64), 50.–57. lpp.
 12. Valsts un politikas veidotāju atbalsts profesionālās izglītības attīstībā (tiešsaite) http://www.viaa.gov.lv/files/free/62/12562/viaa_zinas_web_2.pdf . Skatīts 11.02.12.
 13. VIAA veido Latvijas nozaru kvalifikācijas sistēmu (tiešsaite) <http://www.viaa.gov.lv/lat/strukturfondi/12111/>. Skatīts 11.02.12.

<p>Inga Šina The University College of Economics and Culture Lomonosova iela 1, Rīga, LV – 1019, Latvia E-mail: inga.shina@eka.edu.lv; Employers' Confederation of Latvia Baznīcas iela 25-3, Rīga, LV – 1010, Latvia E-mail: inga@lddk.lv, Phone: +371 29224148</p>
--